УДК 658.8

Ковальська Л.Л., д.е.н., професор

Луцький національний технічний університет

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА РЕГІОНУ В СФЕРІ ТОРГІВЛІ

В статті розроблено механізм забезпечення розвитку підприємництва регіону в сфері торгівлі. Розглянуто такі елементи механізму як оцінка розвитку підприємництва регіону в сфері торгівлі, обґрунтування мети розвитку підприємництва регіону в сфері торгівлі, визначення цілей розвитку підприємництва регіону в сфері торгівлі, формування регіональної політики розвитку підприємництва в сфері торгівлі, реалізація регіональної політики розвитку підприємництва в сфері торгівлі, контроль за реалізацією регіональної політики розвитку підприємництва в сфері торгівлі, реалізованість цілей розвитку підприємництва в сфері торгівлі. Обґрунтовано, що запропонований механізм дозволить активізувати розвиток підприємництва в сфері торгівлі у всіх регіонах держави.

Ключові слова: механізм, регіон, підприємництво, розвиток, торгівля, регіональна політика, ціль, стратегія

Kovalska L.

A MECHANISM TO ENSURE THE DEVELOPMENT OF REGIONAL TRADE-RELATED ENTREPRENEURSHIP

The article develops a mechanism for ensuring the development of entrepreneurship in the region in the field of trade. Such elements of the mechanism as assessment of the development of entrepreneurship in the region in the field of trade, justification of the goal of development of entrepreneurship in the field of trade, determination of goals of development of entrepreneurship in the field of trade, formation of regional policy of development of entrepreneurship in the field of trade, implementation of regional policy of development of entrepreneurship in the field of trade, control over the implementation of regional policy of development of entrepreneurship in the field of trade, implementation of goals of development of entrepreneurship in the field of trade. It is proposed to assess the development of entrepreneurship in the region in the field of trade in two directions: assessment of the prerequisites for the development of entrepreneurship in the field of trade; assessment of the results of the development of entrepreneurship in the field of trade. Three types of regional policies are substantiated: for regions with a low level of development - a regional policy for transforming the processes of entrepreneurship development in the field of trade; for regions with an average level of development – a regional policy for ensuring the stability of entrepreneurship development in the

field of trade; for regions with a high level of development - a regional policy of boosting the development of entrepreneurship in the field of trade. It is proved that the proposed mechanism will activate the development of entrepreneurship in the field of trade in all regions of the state.

Key words: mechanism, region, entrepreneurship, development, trade, regional policy, goal, strategy.

Ковальская Л.Л.

МЕХАНИЗМ ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА РЕГИОНА В СФЕРЕ ТОРГОВЛИ

В статье разработан механизм обеспечения развития предпринимательства в сфере торговли. Рассмотрены такие элементы механизма как оценка развития предпринимательства региона в сфере торговли, обоснование цели развития предпринимательства региона в сфере торговли, определение целей развития предпринимательства в сфере торговли, формирование региональной политики развития предпринимательства в сфере торговли, реализация региональной политики развития предпринимательства в сфере торговли, контроль по реализации региональной политики развития предпринимательства в сфере торговли, реализуемость целей развития предпринимательства в сфере торговли. Обосновано, что предложенный механизм позволит активизировать развитие предпринимательства в сфере торговли во всех регионах государства.

Ключевые слова: механизм, регион, предпринимательство, развитие, торговля, региональная политика, цель, стратегия

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Активізація процесів розвитку підприємництва в сфері торгівлі вимагає реалізації системи узгоджених дій як з боку державних, так і регіональних органів влади. Відповідно, це вимагає розробки виваженого механізму забезпечення розвитку підприємництва в сфері торгівлі. Такий механізм повинен забезпечити формування оптимальної структури торгівлі, зростання товарообороту підприємств торгівлі, розширення спектру торговельних послуг, розширення торговельної інфраструктури і т.д.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. У напрацюваннях науковців ведуться

дискусії з приводу розвитку підприємництва в сфері торгівлі. Серед авторів, що займаються проблемами розвитку підприємництва слід виділити наступних: Андросова Т. [1], Ващенко Ю. [2], Власова Н. [3], Бурак І. [4], Васільєва Л. [5], Власова Н. [6], Саблук О. [7] інші.

Цілі статті. Ціль статті полягає у розробці механізму забезпечення розвитку підприємництва регіону в сфері торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Пропонується механізм забезпечення розвитку підприємництва в сфері торгівлі розглядати як циклічний процес, який складається із сукупності взаємоузгоджених цілей, інструментів, методів, які спрямовані на реалізацію регіональної політики розвитку підприємництва в сфері торгівлі з метою задоволення торговельних потреб населення території.

Як бачимо, пропонований механізм забезпечення розвитку підприємництва в сфері торгівлі складається із семи етапів (рис. 1): 1 етап. Оцінка розвитку підприємництва регіону в сфері торгівлі (оцінка передумов розвитку підприємництва в сфері торгівлі; оцінка результатів розвитку підприємництва в сфері торгівлі). 2 етап. Обґрунтування мети розвитку підприємництва регіону в сфері торгівлі. 3 етап. Визначення цілей розвитку підприємництва регіону в сфері торгівлі (низький рівень розвитку підприємництва, середній рівень розвитку підприємництва, високий рівень розвитку підприємництва). 4 етап. Формування регіональної політики розвитку підприємництва в сфері торгівлі (низький рівень розвитку підприємництва, середній рівень розвитку підприємництва, високий рівень розвитку підприємництва). 5 етап. Реалізація регіональної політики розвитку підприємництва в сфері торгівлі (інструменти, методи). 6 етап. Контроль за реалізацією регіональної політики розвитку підприємництва в сфері торгівлі. 7 етап. Реалізованість цілей розвитку підприємництва в сфері торгівлі.

Рис. 1. Механізм забезпечення розвитку підприємництва регіону в сфері торгівлі

На першому етапі механізму здійснюється оцінка розвитку підприємництва регіону в сфері торгівлі. Пропонується таку оцінку здійснювати за двома напрямками: аналіз та оцінка передумов розвитку підприємництва в сфері торгівлі; аналіз та оцінка результатів розвитку підприємництва в сфері торгівлі. Дослідження за даними напрямками дозволить провести комплексну оцінку рівня розвитку підприємництва в сфері торгівлі.

На другому етапі здійснюється обґрунтування мети розвитку підприємництва регіону в сфері торгівлі. Основною метою в даному напрямі є забезпечення сталого розвитку регіону через задоволення торговельних потреб населення.

На третьому етапі механізму визначаються цілі розвитку підприємництва в сфері торгівлі. Слід зауважити, що такі цілі повинні виходити із рівнів розвитку підприємництва в сфері торгівлі, а також забезпечувати декомпозицію залежно від рівнів (стратегічного, оперативного, тактичного). Пропонується наступна система цілей розвитку підприємництва регіону в сфері торгівлі. Для регіонів:

- із низьким рівнем розвитку підприємництва в сфері торгівлі пропонується: основна ціль – трансформація процесів розвитку підприємництва в сфері торгівлі; стратегічна ціль – модернізація ринкової інфраструктури регіону; оперативна ціль – забезпечення інвестиційної привабливості регіону; тактична ціль – оптимізація ставок оподаткування та кредитування;

- із середнім рівнем розвитку підприємництва в сфері торгівлі пропонується: основна ціль – забезпечення стабільності розвитку підприємництва в сфері торгівлі; стратегічна ціль – підвищення ефективності використання передумов (можливостей); оперативна ціль – освоєння нових видів торговельної діяльності; тактична ціль – удосконалення структури торгівлі;

- із високим рівнем розвитку підприємництва в сфері торгівлі пропонується: основна ціль – активізація розвитку підприємництва в сфері торгівлі; стратегічна ціль – нарощення потенційних можливостей регіону до здійснення

підприємництва в сфері торгівлі; оперативна ціль – нарощення експортного потенціалу регіону; тактична ціль – налагодження міжнародної співпраці в сфері торгівлі.

Слід також зауважити, що система цілей повинна бути, з однієї сторони взаємоузгоджена у часі, а з іншої сторони – відповідати пріоритетам державної регіональної політики та інтересам суб’єктам підприємницької діяльності.

На четвертому етапі здійснюється обґрунтування вибору регіональної політики розвитку підприємництва в сфері торгівлі. Формування регіональної політики здійснюється відповідно до рівня розвитку підприємництва в сфері торгівлі. Вибір типу регіональної політики залежно від рівнів розвитку підприємництва в сфері торгівлі наведено на рисунку 2.

Рис. 2. Вибір регіональної політики розвитку підприємництва в сфері торгівлі

Пропонується три типи політик залежно від рівня розвитку підприємництва в сфері торгівлі: регіональна політика трансформації процесів розвитку підприємництва в сфері торгівлі; регіональна політика забезпечення стабільності розвитку підприємництва в сфері торгівлі; регіональна політика активізації розвитку підприємництва в сфері торгівлі.

Регіональна політика трансформації процесів розвитку підприємництва в сфері торгівлі представляє собою сукупність

послідовних заходів регіональних органів влади, які направлені на позитивні зрушення у структурі торгівлі, підвищення ефективності використання потенційних можливостей території щодо зростання обсягів товарообороту підприємств торгівлі.

Регіони із низьким рівнем розвитку підприємництва в сфері торгівлі характеризуються тим, що існуючі потенційні можливості щодо зростання товарообороту або вичерпані, або неефективно використовуються, що потребує розробки заходів по створенню нових резервів та можливостей забезпечення підприємницької діяльності у торгівлі.

Відповідно до цього, об'єктом регіональної політики виступатимуть процеси трансформації розвитку підприємництва в сфері торгівлі, які будуть спрямовані на вихід регіону із низького рівня та забезпечення позитивних тенденцій у торгівлі.

Регіональна політика забезпечення стабільності розвитку підприємництва в сфері торгівлі представляє собою сукупність послідовних заходів регіональних органів влади, які направлені на підтримку існуючих тенденцій розвитку підприємництва в сфері торгівлі, підвищення ефективності діяльності підприємств торгівлі, налагодження нових торговельних зв'язків.

Об'єктом такого виду регіональної політики виступатимуть процеси забезпечення стабілізації розвитку підприємництва в сфері торгівлі.

Регіональна політика активізації розвитку підприємництва в сфері торгівлі передбачає сукупність послідовних заходів регіональних органів влади, які направлені на активізацію всіх видів економічної діяльності регіону в сфері торгівлі, нарощення існуючих та пошук нових потенційних можливостей задля забезпечення високих показників результативності підприємств торгівлі.

На п'ятому етапі здійснюється реалізація регіональної політики розвитку підприємництва в сфері торгівлі. Реалізація регіональної політики здійснюється за допомогою системи інструментів та методів. Серед основних інструментів реалізації регіональної політики розвитку підприємництва в сфері торгівлі слід виділити такі як кредитування, оподаткування,

ціноутворення, ліцензування, тарифні ставки, експортні квоти тощо. Основними методами, за допомогою яких реалізуватиметься регіональна політика будуть нормативно-розпорядчі (правові), економічні та організаційні.

На шостому етапі здійснюється контроль за реалізацією регіональної політики розвитку підприємництва в сфері торгівлі. Контроль виступає основним мірилом досягнення поставлених цілей в процесі реалізації механізму забезпечення розвитку підприємництва в сфері торгівлі. Функція контролю повинна бути присутня на усіх етапах реалізації механізму задля вчасного виявлення відхилень на кожному із етапів та прийняття завчасних заходів усунення відхилень (при їх виникненні). Контроль дозволяє оцінити фактично отримані показники із поставленими плановими значеннями показників та визначити рівень досягнення поставлених цілей.

На останньому шостому етапі оцінюється реалізованість цілей розвитку підприємництва в сфері торгівлі. За умов досягнення цілей переходимо циклічно до першого етапу механізму; за умов наявності відхилень та недосяжності поставлених цілей переходимо до етапу формування цілей. Причинами такої невідповідності можуть бути високі цілі, які не відповідають потенційним можливостям території.

Таким чином, запропонований механізм дозволить активізувати розвиток підприємництва в сфері торгівлі у всіх регіонах держави.

Список бібліографічного опису

1. Андросова Т.В. Торгівля в ринковій економіці: навч. посібник. Харків: ХДУХТ, 2001. 120 с.
2. Ващенко Ю.В. Банківське право. Київ: Центр навчальної літератури. 2006. 344с.
3. Власова Н.О., Красноусов А.В. Теоретичні аспекти змісту «комерційної діяльності» підприємств торгівлі. *Економіка розвитку*. ХНЕУ. 2005. № 2 (34). С. 66–68.
4. Бурак І.О. Концептуальні підходи до визначення сутності та видів торговельної діяльності. *Молодий вчений*. 2016. №3(30).
5. Васільєва Л.М. Поняття і сутність підприємництва. *Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету*. 2010. №1. С.175–178.

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. Серія “Регіональна економіка”. Випуск 18 (71). Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Л.Л. Ковальська. Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2021. 278 с.

6.Власова Н.О., Чорна М.В., Беляєва М.В. Економічний механізм регулювання підприємницької діяльності в роздрібній торгівлі: монографія. Харків: ХДУХТ, 2013. 155с.

7.Саблук О. Суть і принципи комерційного підприємництва і комерційної діяльності. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки*. 2018. № 1 (10).

References

1.Androsova T.V. (2001) *Torhivlia v rynkovii ekonomitsi: navch. posibnyk*. Kharkiv: KHDUKHT, 120 p. [In Ukrainian]

2.Vashchenko Yu.V. (2006) *Bankivske pravo*. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury. 344p. [In Ukrainian]

3.Vlasova N.O., Krasnousov A.V. (2005) *Tepretychni aspekty zmistu “komertsiiinoi diialnosti” pidpriemstv torhivli*. *Ekonomika rozvytku*. KHNEU. No. 2 (34). P. 66–68. [In Ukrainian]

4.Burak I.O. (2016) *Kontseptualni pidchody do vyznachennia sutnosti ta vydiv torhovelnoi diialnosti*. *Molodyi vchenyi*. No.3 (30). [In Ukrainian]

5.Vasilieva L.M. (2010) *Poniattia i sutnist pidpriemnytstva*. *Visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho ahrarnoho universytetu*. No.1. P.175–178. [In Ukrainian]

6.Vlasova N.O., Chorna M.V., Beliaieva M.B (2013) *Ekonomichniy mekhanizm reguliuvannia pidpriemnytsskoi diialnosti v rozdribnii torhivli: monohrafiia*. Kharkiv: KHDUKHT, 155p. [In Ukrainian]

7.Sabluk O. (2018) *Sut i pryntsypy komertsiiinoho pidpriemnytstva I komertsiiinoi diialnosti*. *Naukovyi visnyk MNU imeni V.O.Sukhomlynskoho*. *Ekonomichni nauky*. № 1 (10) [In Ukrainian]

DOI: [https://doi.org/10.36910/2707-6296-2021-18\(71\)-8](https://doi.org/10.36910/2707-6296-2021-18(71)-8)

УДК 339.5:334.7

Корецька Н.І., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

РОЛЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В ПРОЦЕСАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті досліджено роль транснаціональних компаній для міжнародного економічного розвитку, їх зосередження в регіонах світу. Розглянуто рейтинги найбільших транснаціональних корпорацій у світі у 2020 році. Визначено провідні